

Բանալի բառեր՝

պետական մասնավոր գործընկերություն, պետական հատված, մասնավոր հատված, պետական սեփականության կառավարում, հանրային բարիքներ, ենթակառուցվածքի զարգացում, կոնցեսիա, լիզինգ, համատեղ ձեռնարկություն:

Կերչին երկու տասնամյակների ընթացքում մի շարք զարգացած եւ զարգացող երկրների տնտեսություններում առաջացել է իշխանության եւ գործարարության փոխգործակցության յուրահատուկ ձեւ, որը սովորաբար նշանակվում է Public-Private Partnership (PPP) տերմինով: Հայաստանի Հանրապետությունում ընդունված է «պետական մասնավոր գործընկերություն» (ՊՄԳ) տերմինը: ՊՄԳ-ն պետական իշխանության եւ մասնավոր գործարարության ինստիտուցիոնալ եւ կազմակերպչական դաշինք է հասարակայնորեն նշանակալի նախագծերի իրականացման նպատակով գործունեության ոլորտների լայն շրջանակում՝ տնտեսության ռազմավարական կարեւոր ճյուղերի զարգացումից մինչեւ հանրային ծառայությունների տրամադրումը ամբողջ երկրի կամ առանձին տարածքների մասշտաբով: ՊՄԳ տարբեր ձեւերի բուռն զարգացումն աշխարհի բոլոր տարածաշրջաններում, դրանց լայն տարածումը տնտեսության ամենատարբեր ճյուղերում թույլ են տալիս պետության եւ գործարարության փոխգործակցության այդ ձեւը մեկնաբանել որպէս ժամանակակից խառն տնտեսության բնորոշ գիծ:

Գոյություն ունեն «ՊՄԳ» հասկացության մեկնաբանման երկու մոտեցումներ: Առաջին մոտեցման համաձայն՝ ՊՄԳ-ն դիտվում է որպէս անուղղակի մասնավորեցում [1]: Այս մոտեցումը հաշվի է առնում մասնավոր ընկերությունների լայնածավալ մասնակցությունը սեփականության այն իրավասությունների իրագործմանը, որոնք փոխանցվում են պետության կողմից նախագծի շրջանակում:

Երկրորդ մոտեցման համաձայն՝ գործընկերությունները գտնվում են մասնավոր եւ պետական հատվածների սահմանին, լինելով ոչ մասնավորեցված, ոչ էլ ազգայնացված ինստիտուտներ: ՊՄԳ-ն իր տեսակի մեջ «երրորդ ուղին» է, որը թույլ է տալիս օգտագործել բնակչությանը հանրային

բարիքների մատուցման որակի բարելավման, ըստ էության, քաղաքական ձեւեր: Ընդ որում, ի տարբերություն մասնավորեցման՝ որպէս ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց պետական սեփականության հատուցելի փոխանցման ձեւի, գործընկերություններում սեփականության իրավունքը պատկանում է պետությանը [2]:

Պետական մասնավոր գործընկերությունը արտացոլում է տնտեսության մասնավոր հատվածից դեպի հանրային հատված ֆինանսական ռեսուրսների եւ ժամանակակից կառավարման նվաճումների նպատակաուղղված ներգրավման միտումները: Հանրային հատվածի պատասխանատու գոտին ներառում է այնպիսի ոլորտներ, ինչպիսիք են պետության պարտավորություններով նախատեսված ծառայությունների տրամադրումը բնակչությանը եւ տնտեսվարող սուբյեկտներին, պետական սեփականության օբյեկտների (այդ թվում՝ հողային եւ այլ անշարժ գույքի) կառավարումը, ենթակառուցվածքային զարգացման ապահովումը միջպետական, ազգային եւ քաղաքաշինական նախագծերի մասշտաբներով: Պետական կառավարման գլխավոր խնդիրների թվում են առողջապահության, կրթության եւ այլ սոցիալական ծառայությունների ժամանակակից մակարդակի ապահովումը, շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը, պատմական եւ մշակութային ժառանգության պահպանումը, ռազմական եւ տնտեսական անվտանգությունը, ընդերքի, հողային եւ այլ բնական ռեսուրսների ռացիոնալ յուրացումը եւ օգտագործումը, հեռահաղորդակցության, տրանսպորտային եւ էներգետիկ ենթակառուցվածքի հավասարակշիռ զարգացումը:

Ժամանակակից տնտեսական պատմությունում ՊՄԳ նախատիպ է «Մասնավոր ֆինանսական նախաձեռնությունը» (Private Financial Initiative - PFI), որն առաջացել է մոտ երկու տասնամյակներ առաջ Մեծ Բրիտանիայում՝ որպէս մասնավորեցման ձեւերից մեկը: Սկզբնապէս փոխազդեցության նման ձեւեր զարգացել են սոցիալական հատվածում՝ դրա բյուջետային ֆինանսավորման հնարավորությունների նվազման պայմաններում: Այսպէս, 1990-ականներին Մեծ Բրիտանիայի Սոցիալական պաշտպանության դեպարտամենտը գործընկերության շրջանակներում անշարժ գույքի 700 օբյեկտներ (ավելի քան 15 մլն մ² մակերեսով) կառավարման հանձնեց մասնավոր ընկերությունների միությանը 20 տարի ժամկետով: Այդ տարիներին Մեծ Բրիտանիայի պաշտպանության նախարարու-

ՀՏԴ 334.723

ՊԵՏԱԿԱՆ - ՄԱՍՆԱՎՈՐ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՈՐԾԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

Ատենախոսության թեմա՝
**Գույքային հարաբերությունների
պետական կարգավորման
հիմնախնդիրները 33 տնտեսության
զարգացման արդի փուլում**

Գիտական ղեկավար՝
Աշոտ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ
Տնտեսագիտության դոկտոր,
պրոֆեսոր

**Վարդուհի
ԳՎԲՐԻԵԼՅԱՆ**
ԵՊՀ
տնտեսագիտության
տնտեսության
ամբիոնի
հայցորդ,
դասախոս

թյան բնակելի ֆոնդի մասնավորեցումը, որն ապահովեց 1,6 մլրդ ֆունտ ստերլինգի մուտք պետական բյուջե, իրականացվեց մասնավոր ֆինանսական նախաձեռնության սխեմայով՝ հետադարձ վարձակալության (Sale-Leaseback) մեխանիզմի հետագա կիրառմամբ: Մասնավորեցման փաստաթղթերում համաձայնեցված էին նախարարության պահանջները զինծառայողներին անհրաժեշտ մակերեսով բնակարաններ վարձակալության տրամադրելու որակի և ժամկետների վերաբերյալ, ինչպես նաև այդ նպատակների համար կառավարության մակարդակով երկարաժամկետ եւ կայուն պետական պատվերի երաշխիքները: Այդ համաձայնագրերը կրում էին ռազմավարական բնույթ՝ սահմանելով պետական եւ մասնավոր հատվածի գործընկերների գործողությունների երկարաժամկետ ծրագրերը եւ այդպիսով, նրանց միջեւ վստահության բարձր աստիճանը: Ավելի քան 400 նախագծեր իրականացվել են կրթության եւ առողջապահության ոլորտում: Ընդհանուր առմամբ, մինչեւ 2000-ական թթ. կեսերը ստորագրվել են 569 գործընկերական համաձայնագրեր մոտ 53 մլրդ ֆունտ ստերլինգ արժողությամբ կապիտալ ներդրումների ծավալով[3]: PFI/PPP փորձի տարածումը նպաստել է հանրային հատվածի եւ ենթակառուցվածքի ճյուղերում անշարժ գույքի կառավարման մեխանիզմների լայն շրջանակի մշակումը եւ կիրառմանը: Դրանց թվում են կոնցեսիայի, հետադարձ վարձակալության, աութսորսինգի մեխանիզմները:

Գործընկերության նախաձեռնությունը արդյունք է օբյեկտիվ պատճառների՝ արտաքին եւ ներքին միջավայրի գործոնների ազդեցությունների: Նախաձեռնողին անհրաժեշտ են մյուս գործընկերոջը պատկանող, երկարաժամկետ հեռանկարում իր համար դեֆիցիտային եւ կարելու ռեսուրսները: Տարբեր դեպքերում դրանք կարող են լինել ֆինանսական, գույքային, կառավարչական ռեսուրսներ, որոնք անհրաժեշտ են կայուն եւ արդյունավետ գործունեության, գործընկեր-նախաձեռնողի հիմնական գործունեության ոլորտում ռազմավարական նպատակներին հասնելու համար: ՊՄԳ շրջանակում դրանք կարող են լինել պետության պարտավորությունները բնակչությանը մատուցելու առողջապահության, կրթության, փոստային կապի, ենթակառուցվածքային ապահովման, մշակութային ժառանգության եւ այլ որակյալ, մատչելի ծառայություններ: Ընդ որում, նման ծառայությունների նկատմամբ բնակչության պահանջմունքները կարող են անընդհատ աճել: Պետության պատասխանատվության եւ աճող պահանջմունքների համադրությունն էլ պետության կողմից մասնավոր հատվածի գործընկերոջը դիմելու նախաձեռնության օբյեկտիվ պատճառն է:

Պետական մասնավոր գործընկերությունը, ի տարբերություն ավանդական վարչական հարաբերությունների, ստեղծում է ֆինանսավորման, սեփականության հարաբերությունների եւ կառավարման մեթոդների իր հիմնական մոդելները: Ընդ որում, կարելու են սեփականության իրավասությունների վերաբաշխման հետ կապված հարցերը, որոնք անխուսափելիորեն առաջանում են պետության եւ գործարարության միջեւ հիմնականում վարչական հարաբերությունները կողմերի միջեւ համաձայնագրերում ամրագրվող գործընկերական հարաբերությունների վերածվելիս: Ավելին, գործընկերության որոշ ձեռնարկված տեսակներ, օրինակ կոնցեսիան, հաճախ մեկնաբանվում է որպես անուղղակի մասնավորեցում կամ դրա լիարժեք այլընտրանք, այսինքն դիտվում է որպես ներխուժում սեփականության հարաբերությունների համակարգ: Գործընկերությունը իրականում ինստիտուցիոնալորեն վերափոխում է գործունեության ոլորտները, որոնք ավանդաբար վերաբերել են պետական տիրապետությանը, սակայն դուրս չի բերում դրանք վերջինիս սահմաններից:

Գործընկերության շրջանակներում տնտեսության պետական եւ մասնավոր հատվածների միջեւ սեփականու-

թյան իրավասությունների բաժանումը սովորաբար չի վերաբերում իրավասությունների ամբողջությանը, որի վրա հիմնվում է տնտեսական շրջանառությունում տիրույթային սեփականատիրոջ ինքնավար իրավունքը, այլ դրանցից մի քանիսին: Խոսքը գնում է այնպիսի առանցքային իրավասությունների մասին, ինչպիսիք են ակտիվների օգտագործման վերահսկողության իրավունքը, եկամտի իրավունքը, կառավարման իրավունքը, ինչպես նաև համաձայնագրի օբյեկտների կապիտալային արժեքի փոփոխության իրավունքը եւ այս կամ այն սեփականատիրական իրավասությունները այլ անձանց զիջելու իրավունքը:

Կախված ՊՄԳ շրջանակներում լուծվող խնդիրների բնույթից գործընկերության գոյություն ունեցող եւ կործանող ձեւերի բազմազանությունը կարելի է բաժանել առանձին մոդելների: ՊՄԳ նպատակներին համապատասխան տարբերում են կազմակերպչական մոդելներ, ֆինանսավորման մոդելներ եւ կոոպերացիաներ: Շատ դեպքերում գործընկերությունները օգտագործում են տարբեր մոդելների առավելությունների եւ դրանց համադրության վրա հիմնված ձեւեր:

ՊՄԳ նախագծերի իրագործման դեպքում կիրառվում են պետական կառույցների եւ մասնավոր գործարարության ձեռնարկությունների համագործակցության տարբեր մեխանիզմներ: Դրանք տարբերակվում են՝ կախված մասնավոր գործընկերոջը փոխանցվող սեփականության իրավասությունների ծավալից, կողմերի ներդրումային պարտավորություններից, գործընկերների միջեւ ռիսկերի բաշխման սկզբունքներից, տարբեր տեսակի աշխատանքների կատարման պատասխանատվությունից:

Deloitte & Touche խորհրդատվական ընկերության կողմից առաջարկվում է հետեւյալ սխեման, որը թույլ է տալիս դասակարգել ՊՄԳ մոդելները՝ կախված մասնավոր հատվածի իրավասությունների փոխանցման աստիճանից (տես՝ նկար 1):

Ելնելով զարգացած շուկայական տնտեսություն ունեցող երկրների փորձից, կարելի է առանձնացնել ՊՄԳ հետեւյալ բնորոշ գծերը, որոնք տարբերում են այդ նախագծերը պետության եւ մասնավոր գործարարության միջեւ հարաբերությունների մյլ ձեւերից.

- գործընկերության մասին համաձայնագրի գործողության որոշակի, հաճախ երկարատեւ, ժամկետ (10-ից մինչեւ 20 տարի եւ ավելի, կոնցեսիայի դեպքում՝ մինչեւ 99 տարի): Նախագծերը հաճախ ստեղծվում են որոշակի օբյեկտի համար (նավահանագիստ, ճանապարհ, սոցիալական ենթակառուցվածքի օբյեկտ), որի կառուցումը պետք է ավարտվի նշված ժամկետում,

- նախագծերի ֆինանսավորման հատուկ ձեւեր. մասնավոր ներդրումներ լրացված պետական ֆինանսական ռեսուրսներով, կամ էլ մի քանի մասնակիցների համատեղ ներդրում,

- մրցակցային միջավայրի պարտադիր առկայություն, երբ յուրաքանչյուր պայմանագրի կամ կոնցեսիայի համար պայքարում են մի քանի պոտենցիալ մասնակիցներ,

- գործընկերների միջեւ պատասխանատվության բաշխման հատուկ ձեւեր. պետությունը հաստատում է նախագծի նպատակները՝ ելնելով հանրային շահերից եւ որոշում է արժեքային ու որակական չափանիշները, իրականացնում է նախագծի իրականացման մոնիտորինգ, իսկ մասնավոր գործընկերը պատասխանատվություն է կրում նախագծի տարբեր փուլերի համար՝ նախագծում, ֆինանսավորում, շինարարություն, շահագործում, կառավարում, ծառայությունների մատուցում սպառողներին,

- ռիսկերի բաշխում համաձայնագրի մասնակիցների միջեւ՝ կողմերի պայմանավորվածության հիման վրա:

Այննայտ է, որ գործընկերության երկու կողմերն էլ շահագրգռված են նախագծերի հաջող իրականացման գործում: ՊՄԳ նախագծերը թույլ են տալիս դուրս գալ կապիտալի համաշխարհային շուկա, խթանում են օտարերկրյա

Պետական մասնավոր գործընկերության մոդելները

ՆԱԽԱԳԾԵՐ					
Նախագծում, շինարարություն (DB)	Նախագծում, շինարարություն, պահպանում (DBM)	Նախագծում, շինարարություն, շահագործում (DBO)	Նախագծում, շինարարություն, շահագործում, պահպանում (DBOM)	Շինարարություն, տիրապետում, շահագործում, փոխանցում (BOOT)	Շինարարություն, տիրապետում, շահագործում (BOO)
Պետության պատասխանատվությունը			Մասնավոր գործընկերող պատասխանատվությունը		
←	Ճաշակարանի մատուցման պայմանագիր	Կառավարման պայմանագիր	Վարձակալության պայմանագիր	Կոնցեսիա	Մասնավորեցում
Գոյություն ունեցող օբյեկտները և ծառայությունները					
Աղբյուրը՝ Closing the Infrastructure Gap: The Role of Public-Private Partnerships. A Deloitte Research Study, 2006.					

ներդրումների ներհոսքը տնտեսության իրական հատված: ՊՄԳ-ն հատուկ նշանակություն ունի տարածաշրջանների, մարզերի տնտեսությունների համար, որտեղ դրա հիման վրա զարգանում են կապիտալի, աշխատանքի, ապրանքների և ծառայությունների շուկաները:

Յուրաքանչյուր գործընկեր ունենում է իր ավանդն ընդհանուր նախագծում: Գործարարությունն ապահովում է ֆինանսական ռեսուրսներ, մասնագիտական փորձ, արդյունավետ կառավարում, որոշումներ կայացնելու ճկունություն, նորարարության ունակություն: Ներդրվում են աշխատանքի առավել արդյունավետ մեթոդներ, կատարելագործվում են տեխնիկական և տեխնոլոգիան, ստեղծվում են նոր ձեռնարկություններ, այդ թվում օտարերկրյա կապիտալով, հաստատվում են արդյունավետ կոոպերացիոն կապեր մատակարարների և կապալառուների հետ: Աշխատանքի շուկայում աճում է պահանջարկն աշխատանքի նկատմամբ:

Պետությունն իր կողմից ապահովում է սեփականատիրոջ իրավասությունները, հարկային և այլ արտոնություններ, երաշխիքներ, ինչպես նաև նյութական և ֆինանսական ռեսուրսներ տրամադրելու հնարավորություն: Նա իրականացնում է վերահսկողության, կարգավորման, հանրային շահերի պաշտպանության հիմնական գործառնությունները [4]:

Ելնելով համաշխարհային պրակտիկայում ընդունված ՊՄԳ դասակարգումից, կարելի է առանձնացնել դրա հետևյալ ձևերը:

Պայմանագրերը, որոնք կնքվում են պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի և մասնավոր ֆիրմայի միջև՝ հասարակայնորեն անհրաժեշտ որոշակի գործունեություն իրականացնելու համար: ՊՄԳ պրակտիկայում առավել տարածված են աշխատանքների կատարման, հանրային ծառայությունների մատուցման, կառավարման, պետական կարիքների համար անհրաժեշտ արտադրանքի մատակարարման, տեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու պայմանագրերը: Վարչական պայմանագրային հարաբերություններում սեփականության իրավունքը չի փոխանցվում մասնավոր գործընկերոջը, ծախսերը և ռիսկերը ամբողջությամբ կրում է պետությունը: Որպես կանոն, պետական մարմնի հետ պայմանագրի կնքումը մասնավոր ձեռնարկատիրոջ համար բավական գրավիչ գործարք է, քանի որ բացի հեղինակությունից, այն երաշխավորում է կայուն եկամուտ և շուկա, հնարավոր արտոնություններ:

Վարձակալությունը և լիզինգը: Իշխանական կառույցների և մասնավոր գործարարության միջև վարձակալական հարաբերությունների առանձնահատկությունը նրանում է, որ պայմանագրով նախատեսված պայմաններով տեղի է ունենում պետական կամ համայնքային գույքի փոխանցում մասնավոր գործընկերոջը՝ ժամանակավոր օգտագործման որոշակի վարձատրության դիմաց: Վարձակալության ավանդական պայմանագիրը ենթադրում է

վարձակալության օբյեկտի վերադարձելիություն, ընդ որում, սեփականատերը պահպանում է գույքի տնօրինման իրավունքը, որը չի փոխանցվում մասնավոր գործընկերոջը: Լիզինգի պայմանագրով լիզինգառուն սովորաբար իրավունք ունի վարձակալության ժամկետը լրանալուց հետո գնել պետական կամ համայնքային գույքը՝ վճարելով պայմանագրով նախատեսված գինը: Հատուկ վերապահված դեպքերում վարձակալության պայմանագրում նույնպես կարող է նախատեսվել վարձակալած գույքը գնելու պայման:

Կոնցեսիան պետության և մասնավոր գործընկերոջ միջև առավել լայն տարածում ստացած հարաբերությունների ձև է:

Դրա առանձնահատկությունը նրանում է, որ պետությունը կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինը գործընկերական հարաբերությունների շրջանակում մնալով կոնցեսիոն համաձայնագրի առարկայի լիիրավ սեփականատերը, լիազորում է մասնավոր գործընկերոջը որոշակի ժամկետի ընթացքում իրականացնել համաձայնագրում վերապահված գործառնությունները և այդ նպատակով նրան օժտում է համապատասխան իրավասություններով, որոնք անհրաժեշտ են կոնցեսիայի օբյեկտի նորմալ գործառնության համար: Պետական կամ համայնքային սեփականությունը օգտագործելու համար կոնցեսիոնները (մասնավոր գործընկերոջ) պարտավոր է վարձավճար մուծել, որի կարգը և պայմանները որոշվում են կոնցեսիոն համաձայնագրով: Թողարկված արտադրանքի սեփականության իրավունքը պատկանում է կոնցեսիոնտերին:

Կոնցեսիան հիմնվում է կոնցեսիոն հարաբերությունների առարկայի վերադարձելիության սկզբունքի վրա: Եթե վարձակալության և կապալի պայմանագրերի դեպքում պետությունը և համայնքային մարմինները հանդես են գալիս որպես քաղաքացիական իրավունքի սուբյեկտներ և դրանց արդյունավետ գործունեության համար անհրաժեշտ են Քաղաքացիական օրենսգրքի նորմերը, ապա կոնցեսիայի շրջանակներում պետությունն, առաջին հերթին, հանրային իշխանության մարմին է: Այս առումով, նա ոչ միայն համաձայնագրերի հիման վրա գործընկերներին տրամադրում է իր՝ որպես սեփականատիրոջ իրավասությունների մի մասը, այլև իր բացառիկ իշխանական գործառնությունների մի մասը: Այսպիսով, կոնցեսիոն համաձայնագրով տրամադրվող իրավունքների բացառիկ բնույթը պայմանավորված է ոչ թե պետության՝ որպես սեփականատիրոջ կարգավիճակով, այլև որպես հանրային իշխանության մարմնի արտոնությամբ [5]: Պետության կողմից կոնցեսիոնտերին տրամադրվող իրավունքների բացառիկ բնույթը նրանում է, որ տարածքի կամ գործունեության տեսակի շրջանակներում, որի նկատմամբ նա ստանում է բացառիկ իրավունք, չի թույլատրվում ցանկացած երրորդ անձանց, ինչպես նաև պետության նմանատիպ գործունեություն:

Կոնցեսիոն համաձայնագրերի հանրային-իրավական հայտանիշներից են դրանցում հանրային շահերի ամրագրումը, որոնց արտահայտողն ու ներկայացնողը պետությունն է: Կոնցեսիոն համաձայնագրով պետության մասնավոր գործընկերը պարտավոր է ենթարկվել հանրային շահերի պահանջներին, այսինքն՝ ապահովել ծառայությունների մատուցման անխափանություն, ծառայությունների հանրամատչելիություն, միանման ծառայությունների սակագների հավասարություն: Կոնցեսիաները լայն տարածում են գտել ենթակառուցվածքային ճյուղերում, որտեղ անհրաժեշտ է մասնավոր ներդրումների հոսք և բարձրորակ կառավարում:

Արտադրանքի բաժանման համաձայնություններ: Եթե կոնցեսիայի դեպքում ամբողջ թողարկված արտադրանքը

սեփականության իրավունքով պատկանում է կոնցեսիոներին, ապա արտադրանքի բաժանման համաձայնագրերում պետության գործընկերոջը պատկանում է դրա միայն մի մասը: Համաշխարհային պրակտիկայում նման համաձայնություններն ակտիվորեն կիրառվում են նավթի արդյունահանման ոլորտում: Ինչպես եւ կոնցեսիայի դեպքում, այս դեպքում էլ պետությունը տրամադրում է ընդերքի օգտագործման բացառիկ իրավունքը մասնավոր ներդրողին հատուցելի հիմունքներով եւ որոշակի ժամկետով: Բացառիկ իրավունքների հասանելիությունը մասնավոր գործընկերներին (այդ թվում օտարերկրյա գործընկերներին) իրականացվում է կապիտալատար ճյուղերում ներդրումների ներգրավման նպատակով:

Համատեղ ձեռնարկությունները պետության եւ մասնավոր գործարարության գործընկերության տարածված ձեւերից են: Կախված համատեղ կապիտալի կառուցվածքից եւ բնույթից, դրանք կարող են լինել կամ բաժնետիրական ընկերություններ կամ համատեղ ձեռնարկություններ՝ կողմերի բաժնային մասնակցությամբ: Բաժնետիրական ընկերություններում որպես բաժնետերեր կարող են հանդես գալ պետական մարմինները եւ մասնավոր ներդրողները: Մասնավոր գործընկերոջ վարչատնտեսական ինքնուրույն որոշումներ ընդունելու հնարավորությունները սահմանվում են բաժնետիրական կապիտալում նրա ունեցած բաժնով:

Համատեղ ձեռնարկությունների կարելու առանձնահատկությունը պետության անընդհատ մասնակցությունն է արտադրական, վարչատնտեսական եւ ներդրումային ընթացիկ գործունեությանը: Մասնավոր գործընկերոջ որոշումների ընդունման ինքնուրույնությունը այստեղ ավելի սահմանափակ է, քան կոնցեսիայի դեպքում: Կարելու է նաեւ այն հանգամանքը, որ բաժնետիրական կապիտալի կառուցվածքի փոփոխությունը համատեղ ձեռնարկության կողմերից մեկի օգտին ենթադրում է միայն բաժնետոմսերի վերաբաշխում ներդրողների միջեւ, եւ չի բերում կապիտալի ընդհանուր չափերի եւ համապատասխանաբար, հիմնական ֆոնդերի ու աշխատատեղերի թվի մեծացման: Պետության մասնակցությամբ համատեղ բաժնետիրական ընկերության ազգայնացման դեպքում բաժնետոմսերի առջը կատարվում է ընթացիկ փոխարժեքով եւ կախված չէ մասնավոր գործընկերոջ կողմից սկզբնապես ներդրված կապիտալի ծավալից: Նկատենք, որ համաշխարհային պրակտիկայում կոնցեսիոն ձեռնարկության ազգայնացման դեպքում պետությունը պարտավոր է փոխհատուցել կոնցեսիոներին ներդրված կապիտալի արժեքը եւ բաց թողնված օգուտը:

Վերջին տարիներին ՊՄԳ տարբեր ձեւերի կիրառման ոլորտները զգալիորեն ընդլայնվում են: Արագ զարգանում են նաեւ գործընկերության ձեւերը: Այսպես, եթե կոնցեսիոն համաձայնագրերը սկզբնապես կիրառվում էին ավտոմայրուղիների, ավտոկայանատեղիների կառուցման, կենտրոնացված ջերմամատակարարում ապահովելու համար, ապա ներկայումս դրանք տարածում են գտել այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են ազգային պաշտպանությունը, կրթությունը, մալուխային հեռուստատեսությունը, քաղաքային հասարակական տրանսպորտի որոշ տեսակներ [6]:

Գործընկերական հարաբերությունների զարգացման համաշխարհային միտումների վերլուծությունը թույլ է տալիս ձեւակերպել պետական (համայնքային) գույքի կառավարման առաջնահերթ խնդիրները՝ հաշվի առնելով գործընկերության մեխանիզմները:

● Պետական սեփականության օբյեկտների, այդ թվում՝ հողային եւ այլ անշարժ գույքի, կառավարման եւ զարգացման հայեցակարգի մշակում: Առաջին հերթին ուշադրություն պետք է դարձնել կառավարման գործառույթների կատարման եւ ծառայությունների մատուցման որակին, այլ ոչ թե օբյեկտների սեփականության ձեւին:

● Պետության եւ մասնավոր հատվածի փոխհարաբերությունների, այդ թվում նաեւ ՊՄԳ, իրականացումը քաղաքացիական-իրավական հարաբերությունների դրույթների եւ նորմերի սահմաններում կոնկրետ ներդրումային նախագծերի եւ ծրագրերի միջոցով, որոնց դեպքում պահպանվում են մասնավոր գործընկերոջ ընտրության մրցութային, մրցակցային հիմքերը:

● Պետական եւ մասնավոր հատվածների ֆինանսական, մարդկային եւ այլ ռեսուրսների լավագույն համադրությունների եւ փոխազդեցության ձեւերի որոշումը գործառույթների իրականացման եւ բնակչությանն ու տնտեսվարող սուբյեկտներին մատուցվող ծառայությունների պահանջվող որակի ապահովման համար:

● Փոխգործակցության արդյունավետության գնահատում երկարաժամկետ հեռանկարում, որը կընդգրկի գործընկերական հարաբերությունների ամբողջ կենսացիկլը եւ սեփականության ձեւերի հնարավոր հերթափոխը:

● Սոցիալ-տնտեսական եւ մշակութային բնագավառներում նպատակաուղղված աշխատանքների իրականացում իշխանության պետական (համայնքային) մարմինների եւ մասնավոր հատվածի համագործակցող տնտեսվարող սուբյեկտների միջեւ՝ վստահության մթնոլորտի, գործընկերների սոցիալական պատասխանատվության կայուն քաղաքականության մշակման եւ պահպանման ուղղությամբ:

Սկսած 2008թ.՝ ՀՀ կառավարության կողմից զգալիորեն վերանայվել են Կայուն զարգացման ծրագրի մոտեցումները եւ, ի հավելումս գործարար եւ ներդրումային միջավայրի բարելավմանն ուղղված քաղաքականության ու միջոցառումների, պետության կողմից իրականացվել են գործարարության ու առանձին ոլորտների ֆինանսական օժանդակման միջոցառումներ [7]: Նոր հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագրի մշակման կարելու պատճառ է ինչպես տնտեսական քաղաքականության, այնպես էլ դրա գործիքակազմի նկատմամբ տեսակետների փոփոխությունը, որը դրսեւորվել է համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի ընթացքում եւ շարունակվում է մինչ այժմ՝ հիմնականում շեշտադրելով պետության կարգավորիչ դերի եւ «ուղղակի» քաղաքականության նշանակության մեծացման կարելուությունը: Նոր քաղաքականությունը կիրականացվի օգտագործելով ՊՄԳ գործիքակազմը՝ մասնավոր հատվածն ուղղակիորեն ներգրավելով ոլորտային եւ ճյուղային զարգացման քաղաքականության մեջ:

Ներկայացվել է 16.03.2016թ.
Ընդունվել է տպագրության 30.04.2016թ.

Օգտագործված գրականություն

1. Public-Private Partnerships: Financing a Common Wealth, Wash., 1985, p. 67.
2. Gerrard M., What Are Public-Private Partnerships, and How Do They Differ from Privatizations?, Finance and Development, 2001, Vol. 38, N3, p. 35.
3. White Alan D., A review of UK public sector real estate asset management, Journal of Corporate Real Estate, Vol. 13, 2011, N1, pp. 6-15.
4. Государство и бизнес: институциональные аспекты, М.: ИМЭМО РАН, 2006, с. 40.
5. Сосна С., Концессионное соглашение - новый вид договора в российском праве, Журнал российского права - www.concession.ru
6. Варнавский В., Концессионные механизмы партнерства государства и частного сектора. М.: ИМЭМО РАН, 2003, с. 105-123.
7. ՀՀ 2014-2025թթ. հեռանկարային զարգացման ռազմավարական ծրագիր, ՀՀ կառավարության 2014թ. մարտի 27-ի թիվ 442 որոշման հավելված